

Stanisław Szadyko

O pisowni konwencjonalnych skrótów graficznych we współczesnym języku polskim

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 1,
237-246

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław SZADYKO

Uniwersytet Warszawski

O pisowni konwencjonalnych skrótów graficznych we współczesnym języku polskim

Codziennie życie i jego praktyka pisarska dostarczają sporo przypadków niepoprawnego zapisu różnego typu skrótów graficznych. Na terenie Wydziału Lingwistyki Stosowanej na wszystkich tablicach ogłoszeń i prawie we wszystkich dostępnych dla studentów miejscach wisiało przez ponad dwa miesiące ogłoszenie pt. *Kwalifikacja na stypendia Erasmus na rok akademicki 2009/2010*. W punkcie drugim owego ogłoszenia można było przeczytać: *zaświadczenie o średniej ocen z poprzednich lat studiów wydane przez sekretariat d/s studenckich*.... Anons ten został rozkolportowany przez adiunkta doktora naszej jednostki. Niestety na IV piętrze można odnaleźć ów *sekretariat d/s studenckich* z błędną pisownią skrótu graficznego *d/s* (tj. *ds.* czyli *do spraw*). *Zasady pisowni i interpunkcji* wydane w serii „Praktyczny Pomocnik Studenta” [*Zasady* 2008: 91; *Poradnik* 2009: 184] informują, że „w pisowni skrótów nie należy używać znaków nieliterowych, np. ‘*Sulejów n/Pilicą*’ zamiast *Sulejów nad Pilicą* albo *Sulejów n. Pilicą*. Należy także unikać zapisów ‘*w/g*’, ‘*w/w*’, ‘*d/s*’ zamiast *wg*, *ww.*, *ds.* albo *według*, *wyżej wymieniony*, *do spraw*. Wyjątkiem są tu skróty określające rodzaje statków typu *M/s* a. *m/s*¹ (ang. *motor ship* – statek motorowy).

Niniejszy artykuł jest poświęcony zasadom pisowni powszechnie przyjętych skrótów graficznych² we współczesnym języku polskim. Materiał empiryczny

¹ Takich angielskich skrótów graficznych, występujących w języku polskich z ukośnikiem (ukośną linią) jest kilka, np. *M/S* (ang. *mail-steamer* – parowiec pocztowy, *motorsailer* – żaglowiec motorowy), *m/y* (ang. *motor yacht* – jacht motorowy), *n/s*, *N/s* (ang. *nuclear ship* – statek o napędzie atomowym / jądrowym), *s/s*, *S/S* (ang. *steam ship* – statek parowy, parowiec) i in.

² *Powszechnie przyjęte skróty graficzne* są takimi tworam językowymi, które bez rozszyfrowania używane są w gazetach i czasopismach, w podręcznikach szkolnych, skryptach, poradnikach i podręcznikach akademickich, w słownikach i w słownikach ortograficznych, w różnych wydawnictwach naukowo-technicznych, instrukcjach i dokumentach oficjalnych, w ogłoszeniach, na afiszach, plakatach i zawiadomieniach itp. Powszechna zrozumiałość nie jest tożsama z tym, że dany fakt lingwistyczny został przyjęty i zaakceptowany przez ogół nosicieli języka. W celu prawidłowego zrozumienia niektórych skrótów graficznych, szczególnie zaś jednoliterowych, niezbędny jest odpowiedni kontekst, który utrwaliłby nie tylko prawidłowe zrozumienie skrótu graficznego, ale i poprawne przeczytanie go.

do jego napisania został wyekscerpowany z następujących źródeł leksykograficznych:

1. P. Müldner-Nieckowski *Wielki słownik skrótów i skrótowców*. Wydawnictwo EUROPA. Wrocław 2007, ss. 1499 [2007].
2. J. Podracki *Słownik skrótów i skrótowców*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 1999, ss. 309 [1999].
3. A. Czarnecka, J. *Skróty i skrótowce*. Wydawnictwo „Oświata”. Warszawa 1995, ss. 288 [1995].
4. J. Paruch *Słownik skrótów*. Wiedza Powszechna. Warszawa 1992, ss. 647 [1992].

Skróty graficzne są jako proces derywacji skutkiem pisma fonetycznego, zaś przesłanką ich powstania jest redundancja³, tj. „nadmiar” pisma fonetycznego, odzwierciedlający „zbędność” samego języka; z pomocą liter język jest odtwarzany z maksymalną pełnią „fonem w fonem” [Piotrowski 1967: 90].

Skrótami graficznymi nazywamy takie twory, które dla pisemnej fiksacji określonych jednostek języka polskiego wykorzystują mniej środków graficznych, niż należałoby oczekiwać, opierając się na istniejącej w analizowanym języku optymalnej zgodności ustnych i pisemnych form realizacji derywatów językowych. Z powyższego wynika, że skróty graficzne utworzone w wyniku abrewiacji graficznej są pisemnymi wariantami słów, a nie nowymi jednostkami leksykalnymi. Tak więc celem skrótów tekstowych jest racjonalny przekaz powtarzających się w piśmie jednostek przy zachowaniu ich informacyjności, zaś użycie tych tworów obwarowane jest zawsze określonymi warunkami sytuacyjnymi i kontekstowymi.

Współczesne polskie skróty graficzne to utrwalone historycznie derywaty i ich połączenia wykorzystywane są dosyć często w grafice w celu zmniejszenia objętości tekstu pisanego. J. Puzynina o skrótach graficznych pisała w sposób następujący: „Skróty typu *etc.* odsyłają do pełnej formy pisanej: *et cetera* – w tym sensie mają funkcję metagraficzną – oraz do wyrażenia *et cetera* w formie mówionej bądź pisanej, wraz z właściwym mu znaczeniem – to stanowi o ich funkcji metajęzykowej. Skróty te natomiast w neutralnej, nie nacechowanej warstwie stylistycznej nie występują w postaci mówionej języka i nie mają funkcji znaków języka przedmiotowego, tj. nie odnoszą się wprost do desygnatów, nie stanowią odrębnych znaków językowych” [1967: 82-83]. Przy odtworzeniu takie skróty graficzne czytane (artykułowane) są zawsze jak pełne wyrazy, np.: *a.* (albo), *b.* (bardzo, bez, bieżący, były), *c.* (córka), *d.* (dawny, dzień); *al.* (aleja), *cd.* (ciąg dalszy), *bl.* (błogosławiony), *hr.* (hrabia), *im.* (imienia), *inż.* (inżynier), *św.* (święty); *alp.* (alpejski), *chl.*

³ *Redundancja* od łac. *redundantia* ‘nadmiar’. Redundancja jest tą własnością systemów symboli, która umożliwia wykorzystanie znajomości rozkładu prawdopodobieństw elementów systemu do rekonstruowania zniekształconych lub zniszczonych części wiadomości. Redundancja języków naturalnych przekracza znacznie 50%, co oznacza, że porozumienie jest możliwe nawet w wypadku, gdy 50% wiadomości zostało zniekształcone lub zniszczone przez zakłócenia, zwane w teorii informacji szumem [Głąb 1968: 479].

(chłopięcy), *ekw.* (ekwiwalent); *elem.* (elementarny); *f.dł.* (fale długie), *l.at.* (liczba atomowa) i in.

Współczesne skróty graficzne są niezbędnymi elementami wszystkich nowożytnych języków pisanych. Nomenklatura każdej dziedziny wiedzy, nauki, techniki, handlu, biznesu, różnych gałęzi produkcji posiada swoje skróty, mają je także gramatyka i słowniki. Powszechnie znane skróty tekstowe są włączane do słowników normatywnych, na przykład *Wielki słownik skrótów i skrótowców* P. Müldner-Nieckowskiego, liczący ponad 74000 abrewiatur, zawiera około 7500 takich tworów, tj. ponad 10%, zaś *Słownik skrótów* J. Parucha, liczący prawie 21000 skrótowców języka polskiego, zawiera około 4200 skrótów graficznych, tj. 20%. W *Słowniku ortograficznym języka polskiego* [Szymczak 1981] – 270 skrótów graficznych, zaś w *Kieszonkowym słowniczku ortograficznym języka polskiego* W. Pisarka [1983] – 120 takich skrótów.

W związku z powyższym pojawia się naturalne pytanie: Czy dużo używa się skrótów graficznych we współczesnym języku polskim? Jak informują przytoczone wyżej dane ze słowników języka polskiego, takich tworów jest tu wiele. Jednak zapoznanie się z profesjonalną prasą i czasopismami, a także literaturą fachową, naukową i biznesową przekonuje o tym, że poza obrębem słowników pozostaje spora ilość skrótów graficznych mających bardzo dużą frekwencję w języku tej lub innej dyscypliny naukowej czy biznesu. W określeniu chociaż przybliżonej ilości skrótów graficznych w analizowanym przez nas języku ważną rolę odgrywa stanowisko badacza zajmującego się daną problematyką, dlatego ten sam fakt dla jednego będzie oznaczał znacznie więcej niż tylko skrót graficzny – będzie traktował go jako słowo. Trudności, z jakimi spotykają się badacze skrótów graficznych, są związane z ich zbieraniem, gromadzeniem, selekcją i wyborem. Skrótownice są abrewiaturami, posiadającymi kwalifikatory o wymowie (podawany jest fonotyp, tj. postać fonetyczna) słowa z akcentem [Szadyko 2002: 208]. Skróty graficzne są pozbawione takich kwalifikatorów. Jednak teoretycznie rozgraniczenie między tymi dwoma typami skrótów oparte na ich stosunku do ustnego odtworzenia staje się chwiejne podczas zakwalifikowania konkretnych faktów z punktu widzenia poszczególnych nosicieli języka. Dlatego też zaliczenie skrótów do graficznych w jednym wypadku będzie oczywiste, w innych zaś – z pewnymi zastrzeżeniami i założeniami.

Współczesne skróty graficzne to utrwalone historycznie twory i ich połączenia wykorzystywane dosyć często w celu zmniejszenia objętości tekstu. Przy odtworzeniu takie skróty czytane są zawsze jak pełne wyrazy, np.:

bl.	– błogosławiony	lek.	– lekarz
hr.	– hrabia	lud.	– ludowy
inż.	– inżynier	mgr	– magister
jw.	– jak wyżej	św.	– święty.

W badaniach dotyczących skrótów graficznych podkreśla się, że reprezentują one zjawisko pozajęzykowe [Trost 1947]. L. Cejp pisze: „Skróty zdają się być czymś zupełnie obcym dla języka jako takiego. To, że tak powiem, jakaś odizolowana ślepa uliczka utworzona w toku rozwoju języka” [1940]. Tak więc L. Cejp

faktycznie lokuje skróty graficzne poza nawiasem języka, gdyż traktuje on pismo i język jako zupełnie różne systemy znaków. Właśnie to przeszkadza produktowi rozwoju grafiki, tj. skrótom graficznym, zostać ograniczoną częścią składową systemu, tj. języka. Przy takiej interpretacji ginie pojęcie o skróceniu, dlatego że graficznym wariantem słowa jest przede wszystkim jego pełny zapis, na przykład skrót graficzny **dyr. i inż.** jest wariantem nie jednostki mowy **dyrektor i inżynier**, a jednostki pisma **dyrektor i inżynier**. Tylko w takiej płaszczyźnie można mówić o wariantowości skrótów graficznych. Odlączając skróty graficzne od języka, badacze jednocześnie podkreślają tę okoliczność, że skróty tekstowe nie mają żadnego związku z językiem. Ogólnie jest to słuszne stwierdzenie, ale nie należy przeoczyć chwiejności charakteru skrótów graficznych, gdyż łatwo przechodzą one do kategorii akronimów, a to sprawia, że granica między nimi staje się umowna. Brak związków organicznych ze słowami wcale nie świadczy o zaniku wszelkich związków skrótów graficznych z językiem. Jest rzeczą ogólnie wiadomą, że każdy skrót tekstowy może być w znacznym stopniu uważany za potencjalne słowo, że przy określonych warunkach aktualizacji rzeczywiście staje się on właściwym wyrazem, zaś jego rola we współczesnym piśmie (a przecież ciężar gatunkowy pisemnej formy przekazu informacji w naszych czasach jest wyjątkowo duży) w takim stopniu jest znacząca, że stał się on niezbędnym atrybutem języka pisanego. Jak wiadomo wyjątkowo rzadko spotykane są współczesne teksty zupełnie wolne od jakichkolwiek skrótów graficznych.

Analiza polskiego materiału empirycznego pokazuje, że powszechnie przyjęte skróty tekstowe prawie całkowicie powtarzają się i odpowiadają sobie. Do danej kategorii należą takie skróty graficzne, które bez rozszyfrowywania używane są w gazetach i czasopismach, w podręcznikach szkolnych, skryptach i podręcznikach akademickich, w różnych wydaniach popularnonaukowych i dokumentach oficjalnych, w ogłoszeniach, afiszach, plakatach i zawiadomieniach. Powszechna zrozumiałość nie jest tożsama z tym, że dany fakt językowy został przyjęty i zaakceptowany przez ogół nosicieli języka. W celu prawidłowego zrozumienia niektórych skrótów graficznych, szczególnie zaś jednoliterowych, niezbędny jest odpowiedni kontekst, który ułatwiłby nie tylko prawidłowe zrozumienie skrótu graficznego, ale i poprawne przeczytanie go. Na przykład „**5 t żyta**” zostanie bezbłędnie przeczytane jako „**ton**”, a „**Dziela, t. 6**” będzie przeczytane jako „**tom**”.

Jak już wcześniej podkreślono, prawidłowa wymowa i odczytanie skrótu graficznego zależy nie tylko od doświadczenia i wprawy czytelnika, ale także od kontekstu lub uwarunkowań i otoczenia kontekstowego. Skrót połączony ze słowami, z którymi przyzwyczailiśmy się często go widywać, będzie zrozumiały. To wrażenie zwyczajności, oczywistości i zrozumienia staje się normą w świadomości czytelników, którzy bardzo często stykają się z nimi ze względu na charakter wykonywanej pracy. Sytuacja kontekstowa i doświadczenie nakierunkowuje czytelnika na to, że na przykład „**w.**” w jednym kontekście słów będzie znaczyło „**waga**”, w drugim – „**wewnętrzny**”, w trzecim – „**wiek**”, w czwartym – „**wiersz**”, w piątym – „**wieś**”, w szóstym – „**wyspa**”, w siódmym – „**wyżej**” itp. W odróżnieniu od słów charakteryzujących się pewną niezależnością, która jest niezbędna do samodziel-

nego istnienia, skróty graficzne mogą funkcjonować tylko w kontekście, w dodatku sprzyjającym w sensie semantycznym i strukturalnym.

Mimo że skróty graficzne na pierwszy rzut oka wydają się być tworamii dowolnymi, niezorganizowanymi i niekonwencjonalnymi, to jednak tworzone są według określonych modeli i typów. Co więcej, skracane są głównie ekwiwalentne jednostki leksykalne – słowa i połączenia wyrazowe. Powszechnie wyodrębnia się sześć typów skrótów graficznych we współczesnym języku polskim:

- a) **punktowe** – stawia się kropkę po skrócie, który jest początkową literą lub stanowi początkowe litery skracanego wyrazu, np.: **a.** (albo), **b.** (bardzo, bieżący, były), **c.** (circa, córka), **d.** (dawny, dobrze, dzień), **reż.** (reżyser), **dypl.** (dyplomowany);
- b) **dywizowe**, charakteryzujące się występowaniem łącznika zamiast opuszczonej środkowej części słowa, np.: **b-cia** (bracia), **b-da** (brygada), **b-czka** (biblioteczka), **b-ka** (biblioteka), **d-ca** (dowódca), **d-dztwo** (dowództwo), **f-ka** (fabryka), **m-c**, **m-ca**, **m-cy** (miesiąc, miesiąca, miesięcy), **p-ko** (przeciwko), **p-ta** (poczta), **r-k** (rachunek), **s-ka** (spółka), **W-wa** (Warszawa), **w-wski** (warszawski), **z-ca** (zastępca)⁴;
- c) **ukośnikowe** (z ukośną kreską), używane podczas skracania compositów lub połączeń wyrazowych, np.: **C/WK** (wskaźnik Cena/Wartość Księgowa – w tabeli giełdowej), **C/Z** (wskaźnik Cena/Zysk – w tabeli giełdowej), **m/y** (motor yacht), **s/y** (sail yacht)⁵;
- d) **kursywne**, napisane szczególnym charakterem pisma, tzw. **kursywą**, i będące skrótami jednostek miar, np.: **a** (ar), **b** (bar), **g** (gram), **c** (cetnar), **dag** (dekagram);
- e) **zerowe** (graficznie nie są wyodrębnione), np.: **ha** (hektar), **hg** (hektogram), **hl** (hektolitr), **hm** (hektometr), **kg** (kilogram);
- f) **kombinowane**, stanowiące wynik zastosowania kilku sposobów graficznych, np.: **m.-os.** (męskoosobowy), **n.-gr.** (nowogrecki), **płd.-wsch.**, **pd.-wsch.** (południowo-wschodni), **płd.-zach.** (południowo-zachodni), **płn.-wsch.** (północno-wschodni), **płn.-zach.**, **pn.-zach.** (północno-zachodni), **rz.-kat.**, **rzym.-kat.** (rzymskokatolicki), **san.-epid.** (sanitarno-epidemiologiczny).

W zasadach pisowni były czynione próby rozsądnego i mądrego uregulowania struktury, pisowni i użycia skrótów graficznych. Dla języka polskiego najbardziej obszerne, prawidłowe i dokładne rekomendacje dotyczące konwencjonalnych skrótów graficznych są zawarte w *Słowniku ortograficznym języka polskiego* [Szymczak 1981: 120-123], w *Zasadach pisowni polskiej i interpunkcji* S. Jodłowskiego i W.

⁴ W Słowniku skrótów J. Parucha takich skrótów graficznych wystąpiło tylko 20 (Szadyko 2000: 65).

⁵ Zob. pierwszy przypis podtekstowy. Oprócz tego chciałbym zaakcentować fakt, że w tekstach specjalistycznych technolektu business communication, szczególnie w księgowości, występuje sporo skrótów graficznych danej kategorii. Również dana kategoria skrótów graficznych jest obficie reprezentowana przez nazwy jednostek miar w międzynarodowym układzie miar – SI, np. *g/cm³* (gram na centymetr sześcienny), *g/ml* (gram na mililitr), *kg/dm³* (kilogram na decymetr sześcienny), *kg/l* (kilogram na litr), *km/h* (kilometr na godzinę), *m/s* (metr na sekundę) [Massalski 1977].

Taszyckiego (Wrocław–Warszawa–Kraków 1983, s. 111–112), w *Słowniku interpunkcyjnym języka polskiego* [Podracki 1998]. Autorzy ww. publikacji zalecają w pisowni skrótów tekstowych przestrzegać następujących zasad [Czarnecka 1995: 14–19; Podracki 1999: 19–24; Zasady 2008; Poradnik 2009;]⁶:

I. Stawia się kropkę

1. Stawia się kropkę po skrócie graficznym, który jest początkową literą lub początkowymi literami skróconego wyrazu (wyjątki stanowią skróty graficzne jednostek miar i wag, rodzime jednostki monetarne, pewne inne skróty), np.:

a.	= albo	al.	= aleja
g.	= godzina	dyr.	= dyrektor
i.	= imię	obj.	= objętość
j.	= jednostka, jezioro, język	prof.	= profesor
k.	= koło	rach.	= rachunek
o.	= ocean, ojciec	ryc.	= rycina
r.	= rok, rodzaj	tow.	= towarzysz
s.	= strona, siostra, syn	ul.	= ulica
t.	= tom, tempo, tenor	zob.	= zobacz.

2. Jeżeli w nazwie wielowyrazowej drugi wyraz – ewentualnie jeden z następujących – rozpoczyna się od samogłoski, to jej skrót graficzny ma kropkę po skrócie każdego wyrazu, np.:

b.a.	= bez autora	k.o.	= kulturalno-oświatowy
b.opr.	= bez oprawy	m.in.	= między innymi
b.u.	= bez uwag	m.os.	= męskoosobowy
c.o.	= centralne ogrzewanie	n.e.	= nasza era, nowa era
j.a.	= jednostka archiwalna	o.o.	= ograniczona odpowiedzialność
l.at.	= liczba atomowa	p.o.	= pełniący obowiązki

3. W ten sam sposób piszemy, identycznie jak w p. 2., skróty graficzne nazw wielowyrazowych obcego pochodzenia, np.:

a.i.	= ad interim (łac.) – tymczasowo, zastępczo
a.u.c.	= anno urbis conditae (łac.) – w roku założenia miasta (Rzymu)
c.i.a.	= cash in advance (ang.) – płatne z góry
e.a.	= et alteri (łac.) – i inni
f.i.	= for instance (ang.) – na przykład, np.

4. Stawia się kropkę na końcu skrótu tekstowego polskiej nazwy wielowyrazowej, jeżeli wyraz drugi (i następne) rozpoczyna się od spółgłoski, np.:

blp.	= bez liczby pojedynczej	itp.	= i tym podobne
blp., bp.	= błogosławionej pamięci	jw.	= jak wyżej
bm.	= bieżącego miesiąca	nw.	= niżej wymieniony

⁶ Jeśli skrót kończy wypowiedzenie, to jego kropka jest jednocześnie kropką kończącą to wypowiedzenie, np. *To jest sp. z o.o.*

cdn.	=	ciąg dalszy nastąpi	rb.	=	roku bieżącego
ds.	=	do spraw	śp.	=	świętej pamięci
itd.	=	i tak dalej	tzw.	=	tak zwany

5. Stawia się kropkę po skrótach tekstowych obcych jednostek monetarnych, np.:

dol.	=	dolar	kor.	=	korona
guld.	=	gulden	pes.	=	peseta
kop.	=	kopiejka	rub.	=	rubel

6. Skrótory graficzne podwojone (dla oznaczenia liczby mnogiej) jednoliterowe łączą się, zamykając je końcową kropką⁷, np.:

nn.	=	następne	ss.	=	siostry; strony
oo.	=	ojcowie (zakonnicy)	śś.	=	święci
pp.	=	państwo; panowie; panie	tt.	=	tomy

II. Nie stawia się kropki

1. Nie stawia się kropki po skrótach graficznych jednostek miar i wag oraz rodzimych jednostek monetarnych, np.:

c	=	cetnar	q	=	kwintal
cg	=	centygram	s	=	sekunda
dal	=	dekalitr	t	=	tona
gr	=	grosz	zł	=	złoty

2. Nie stawia się kropki po skrótach tekstowych składających się z pierwszej i ostatniej litery wyrazu skróconego⁸ oraz jednej z liter środkowych oznaczających spółgłoskę, np.:

ca	=	circa	mln	=	milion
dr	=	doktor	nr	=	numer
mgr	=	magister	plk	=	pułkownik
mld	=	miliard	wg	=	według

3. Nie stawia się kropki po skrótach stosowanych w fizyce i matematyce (mają one charakter międzynarodowy), np.:

A	=	amper	cos	=	cosinus
C	=	kulomb	sin	=	sinus
F	=	farad	tg	=	tangens
t	=	czas	W	=	wat

⁷ Skrótory dłuższe powtarza się – z zastosowaniem obu kropek lub bez kropek, np.: **dr dr** = doktorowie, **mgr mgr** = magistrzy, **ob. ob.** = obywatele, **prof. prof.** = profesorowie. Skrótory te możemy zapisać także w takiej formie: **drowie, drzy** (= doktorowie, doktorzy), **mgrzy, mgrowie** (= magistrzy, magistrowie), **mjrowie** (= majorowie).

⁸ Jednak gdy taki skrót graficzny oznacza przypadek inny niż mianownik, stawia się kropkę, np.: od **dr.** Górskiego (od **doktora**), z **mgr.** Dudą (z **magistrem**), rozkaz **plk.** Szpaka (rozkaz **pułkownika**). Obecnie częściej stosuje się formy typu: od **dra**, z **mgrem**. UWAGA: Skrótory graficzne **dr, inż., mgr, prof.** itp. stawiamy tylko przed nazwiskiem i nie używamy ich jako samodzielnych wyrazów.

4. Nie stawia się kropki w symbolach nazw pierwiastków chemicznych (mają one charakter międzynarodowy), np.:

B	= bor	J	= jod
C	= węgiel	K	= potas
H	= wodór	O	= tlen
Ir	= iryd	Pb	= ołów

5. Nie stawia się kropki w skrótach graficznych nazw gwiazdozbiorów i ksiąg biblijnych, np.:

And	= Andromeda	Gem	= Bliźnięta
Ari	= Baran	Lib	= Waga
Cap	= Koziorożec	Lyr	= Lutnia
Cnc	= Rak	Ori	= Orion
Ag	= Księga Aggeusza	Am	= Księga Amosa

6. Nie stawia się kropki w międzynarodowych skrótach graficznych nazw języków w systemie ISO (dwuliterowe), np.:

Al	= albański	Pl	= polski
Fr	= francuski	Ru	= rosyjski
Ja	= japoński	Sv	= szwedzki
No	= norweski	Uk	= ukraiński

III. Zasady szczegółowe. Jeśli chodzi o inne zasady szczegółowe, to należy pamiętać, że:

1. Skrót tekstowy wyrazu pojedynczego kończy się w języku polskim w zasadzie na spółgłoskę, np.: **ekw.** (ekwiwalent), **est.** (estoński), **gm.** (gmina), **im.** (imię), **irl.** (irlandzki), **por.** (porównaj). Nie wolno zaś skracać: *ekwi.*, *esto.*, *imi.*, *irla.*, *po.* Wyjątek stanowią skróty graficzne typu **a.** (albo), **i.** (imię), **o.** (ojciec; ocean) oraz skróty zapożyczone, np. **ha** (= hektar).

2. Jeżeli w wymowie skrót tekstowy kończy się na spółgłoskę miękką, której miękkość oznaczona jest w wyrazie nieskróconym literą *i*, to w pisowni tej miękkości nie zaznaczamy, np.: **godz.** (godzina), **jun.** (junior), **mies.** (miesiąc), **os.** (osiedle), **ryc.** (rycina), nie zaś: *godź.*, *juń.*, *mieś.*, *oś.*, *ryć.*

3. Jeśli skrót graficzny kończy się na spółgłoskę miękką, której miękkość zaznaczona jest w wyrazie nieskróconym znakiem diakrytycznym, to w skrócie także znak ten pozostawiamy: **duń.** (duński), **śś.** (święci), **żeń.** (= żeński).

4. Jeżeli skrót graficzny kończy wypowiedzenie, to jego kropka jest jednocześnie kropką kończącą to wypowiedzenie, np. *To jest sp. z o.o.*

5. W nielicznych przypadkach stawia się kropkę po skrócie każdego wyrazu dla odróżnienia dwóch podobnych zapisów, np. **br.** (= bieżącego roku), ale: **b.r.** (= bez roku; brak roku wydania).

6. W pewnej liczbie skrótów graficznych występuje znak łącznika „-”, tzw. *dywiz*, zwyczajowo uważany za składnik zestawu liter, tj. skróty graficzne, charakteryzujące się występowaniem łącznika zamiast opuszczonej środkowej części

skracanego słowa, np.: **b-cia** (bracia), **b-da** (brygada), **b-czka** (biblioteczka), **b-ka** (biblioteka), **d-ca** (dowódca), **d-dztwo** (dowództwo), **f-ka** (fabryka), **m-c**, **m-ca**, **m-cy** (miesiąc, miesiąca, miesięcy), **p-ko** (przeciwko), **p-ta** (poczta), **r-k** (rachunek), **s-ka** (spółka), **W-wa** (Warszawa), **w-wski** (warszawski), **z-ca** (zastępca). Ze względu na długoletnie utrwalenie się ich w języku są uważane za poprawne [Müldner-Nieckowski 2007: 10].

7. W niedużej liczbie skrótów graficznych występuje *kombinowana* ich pisownia, tj. stanowiąca wynik zastosowania jednocześnie kilku sposobów graficznych (np. użycie kropki, łącznika i kropki), np.: **m.-os.** (męskoosobowy), **n.-gr.** (nowogrecki), **pld.-wsch.**, **pd.-wsch.** (południowo-wschodni), **pld.-zach.** (południowo-zachodni), **pln.-wsch.** (północno-wschodni), **pln.-zach.**, **pn.-zach.** (północno-zachodni), **rz.-kat.**, **ryzm.-kat.** (rzymskokatolicki), **san.-epid.** (sanitarno-epidemiologiczny).

BIBLIOGRAFIA

- CEJP L. 1940, Poznámky o misté zkratek v jazyce. „Slovo a slovesnost”, 1940, r. VI.
- CZARNECKA A. PODRACKI J. 1995, *Skróty i skrótowce*. Wydawnictwo „Oświata”. Warszawa, ss. 288.
- GLĄB Z., HEINZ A., POLAŃSKI K. 1968. *Słownik terminologii językoznawczej*. PWN. Warszawa.
- JODŁOWSKI-TASZYCKI 1983. *Zasady pisowni polskiej i interpunkcji* S. Jodłowskiego i W. Taszyckiego. Wrocław–Warszawa–Kraków.
- MASSALSKI J. M., STADNICKI J. 1977. Międzynarodowy układ jednostek miar – SI, Warszawa.
- MÜLDNER-NIECKOWSKI P. 2007, *Wielki słownik skrótów i skrótowców*. Wydawnictwo EURO-PA. Wrocław, ss. 1499.
- PARUCH J. 1992, *Słownik skrótów*. Wiedza Powszechna. Warszawa, ss. 647.
- PIOTROWSKI 1967. P.Г. Пиотровский. *Информационно-статистические параметры языка*. „Проблемы языкознания”. Москва, s. 90.
- PISAREK W. 1983, *Kieszonkowy słowniczek ortograficzny*. Kraków.
- PODRACKI J. 1999, *Słownik skrótów i skrótowców*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, ss. 309.
- PODRACKI J. 1998. *Słownik interpunkcyjny języka polskiego*. PWN. Warszawa.
- PORADNIK 2009. *Poradnik językowy Piszemy poprawnie*. Seria „Poradnia Językowa PWN”. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, t. 9.
- PUZYNINA J. 1967, *Skróty językowe – charakterystyczna struktura XX w.* „Z problemów współczesnych języków i literatur słowiańskich”. Warszawa.
- SZADYKO S. 2000, *Аббревиация в русском языке (в сопоставлении с польским)*. Monografie i Opracowania 474. Wyd. SGH. Warszawa.
- SZADYKO S. 2002, *Skróty graficzne we współczesnym języku polskim (w porównaniu z językiem rosyjskim)*. „Zeszyty Naukowe KGŚ SGH”. Warszawa, z. 12.
- SZYMCZAK M. 1981. *Słownik ortograficzny języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*. Red. naukowy prof. dr M. Szymczak. Warszawa.
- TROST P. 1947, *O smyslu jazykových zkratek*. „Slovo a slovesnost”, 1947, r. VII.
- ZASADY 2008. *Zasady pisowni i interpunkcji*. Seria „Praktyczny Pomocnik Studenta”. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.

**ON SPELLING CONVENTIONAL GRAPHIC ABBREVIATIONS
IN MODERN POLISH**

The article addresses rules of spelling popular graphic abbreviations in modern Polish. Numerous errors in this connection can be observed nowadays, e.g., d/s (instead of ds.), n/w (instead of nw.), w/w (instead of ww.), and the like. On analyzing spelling and punctuation principles provided by several up-to-date orthographic dictionaries, and also grammatical and linguistic guide-books, the author of the article offers detailed orthographic rules concerning the abbreviations in question.

Słowa kluczowe: akronim, skrót językowy, skrót tekstowy, skrót graficzny, konwencjonalny skrót graficzny, typy skrótów graficznych, pisownia konwencjonalnych skrótów graficznych, nomenklatura, język specjalistyczny, ekwiwalentna jednostka leksykalna